

ŠKODY ZVEROU V LESNÍCKEJ EVIDENCII

Andrej Gubka • Milan Machanský • Katarína Baková • Miriam Maľová
Andrej Kunca

Úvod

Raticová zver je neodmysliteľnou súčasťou lesných ekosystémov na Slovensku. Rovnako neodmysliteľnou súčasťou sú aj škody ňou spôsobované v lesných porastoch. Tieto škody sú každoročne zaznamenávané v lesníckej evidencii. Spôsob ich zisťovania a evidovania sa v priebehu rokov menil. Asi najvýznamnejšie zmeny boli v rokoch 1995, kedy bol vypracovaný metodický postup pre hodnotenie a oceňovanie škôd spôsobených zverou v lese a s ním súvisiace tlačivo L115 a v roku 2012 kedy nadobudla účinnosť vyhláška č. 297/2011 Z. z. o lesnej hospodárskej evidencii. Okrem týchto údajov, ktoré odovzdávajú užívatelia lesov sú škody spôsobené zverou zaznamenávané aj pri tvorbe programov starostlivosti o les, kde ich zaznamenávajú taxátori pri kontrolách porastov. V tomto článku sú uvedené niektoré základné údaje o škodách spôsobených zverou v lesných porastoch tak ako boli zaznamenané v jednotlivých evidenciách.

Škody podľa LHE

Škody zverou sa v súčasnosti evidujú podľa vyhlášky č. 297/2011 Z. z. o lesnej hospodárskej evidencii, s účinnosťou od 1. 1. 2012. Rozdelené sú do viacerých výkazov. Prvá je evidencia ťažby dreva a holín. Tu sa eviduje objem hrubiny bez kôry pri pni v m³. Vedie sa podľa JPRL, druhu ťažby, dôvodu náhodnej ťažby a dreviny. Ako je možné pozorovať v tabuľke 1. je evidovaný objem dreva poškodeného zverou v priebehu rokov veľmi variabilný. Pohybuje sa v objemoch od 1 408 m³ v roku 2017 až po 10 317 m³ v roku 2015.

Tabuľka 1. Objem evidovaného dreva poškodeného zverou podľa evidencie ťažby dreva a holín od roku 2012 do roku 2017

Zver odhryz, lúpanie	Ihličnaté	Listnaté	Spolu
	[m ³]		
2012	1 030	1 700	2 730
2013	1 314	2 112	3 426
2014	368	9 096	9 464
2015	1 041	9 276	10 317
2016	783	6 305	7 088
2017	394	1 014	1 408

Škody zverou evidujeme aj v rámci evidencie ochrany lesa a lesníckotechnických meliorácií. V časti B poškodenie evidované v ha sa škody zverou vedú podľa druhu dreviny a rozdeľujú na stredne a silno poškodené porasty. Eviduje sa len poškodenie nad 25 % zo straty asimilačných orgánov alebo pri podiele poškodených jedincov z celkového počtu. Pri poškodení 26 % až 60 % sa plocha vedie ako stredne poškodená a pri poškodení nad 61 % ako silno poškodená. Plocha sa podľa tohto výkazu neeviduje ak vznikol dôvod na ťažbu, holina alebo opakované zalesnenie. Plocha opakovaného zalesnenia z dôvodu zničenia zverou sa eviduje vo výkaze evidencie obnovy lesa podľa dreviny v ha. Ako je možné pozorovať v tabuľke 2, Hektárová výmera poškodenia je až na roky 2012 a 2013 relatívne vyrovnaná a pohybuje sa v rozsahu od 1 332 ha do 1 552 ha. Ak k tejto výmere prirátame aj plochy opakovaného zalesnenia z dôvodu zničenia porastu zverou získame približnú výmeru porastov poškodených zverou v danom roku. Na základe údajov z LHE evidujeme v posledných 6 rokoch priemernú ročnú výmeru poškodennej plochy na úrovni 1 714 ha.

Tabuľka 2. Výmera poškodených porastov zverou podľa evidencie ochrany lesa a lesníckotechnických meliorácií, časti B – poškodenie evidované v ha doplnené o výmeru opakovaného zalesnenia v rokoch 2012 – 2017

	Stredne poškodené	Silno poškodené	Spolu	Opakované zalesnenie	Spolu
	[ha]				
2012	1 029	172	1 201	187	1 388
2013	1 424	292	1 715	287	2 002
2014	989	464	1 453	322	1 775
2015	1 291	262	1 552	255	1 807
2016	1 029	302	1 332	237	1 569
2017	1 128	368	1 495	247	1 742

V rámci lesnej hospodárskej evidencie sú evidované aj ochranné opatrenia v lesných porastoch proti škodám zverou. Vedené sú na tlačive „evidencia pestovnej činnosti a ostatných výkonov“. Samostatne je evidovaná ochrana proti zveri a oplocovanie, oboje v ha. V tabuľke 3. sú uvedené hektárové výmery na ktorých bola vykonávaná ochrana na zabránenie škôd spôsobených zverou v lesných porastoch v rokoch 2003 až 2017. Priemerná výmera na ktorej sa na Slovensku ochrana proti zveri vykonávala za posledných 5 rokov je 38 441 ha.

Tabuľka 3. Vykonané ochranné opatrenia proti škodám spôsobovaným zverou v lesných porastoch podľa evidencie pestovnej činnosti a ostatných výkonov v rokoch 2013 až 2017

Rok	Ochrana proti zveri	Oplocovanie	Spolu
	[ha]		
2013	34 846	305	35 151
2014	38 758	388	39 146
2015	40 400	569	40 968
2016	38 594	600	39 194
2017	37 338	407	37 746

Škody podľa metodického postupu pre výpočet náhrad za poškodenie lesných porastov zverou

Hlásenia L115 boli zrušené a nahradené Lesnou hospodárskou evidenciou podľa vyhlášky č. 297/2011 Z. z. Napriek tomu že vypĺňanie týchto hlásení nie je povinné, dostávame tieto tlačivá zo značnej časti územia lesov Slovenska. Pre porovnanie sme vybrali sumárne výsledky nahlásené v roku 2015. Tie sa vykazujú a vypočítavajú podľa metodického postupu pre výpočet náhrad za poškodzovanie lesných porastov zverou ktorý bol vypracovaný v roku 1995 a čiastočne aktualizovaný v rokoch 1998 a 2006. Podľa týchto hlásení bolo v roku 2015 poškodených a zničených dohromady 991 ha lesných porastov, pričom vznikla škoda za viac ako 826 tis. Eur.

Tabuľka 4. Poškodenie lesných porastov zverou v roku 2014/2015 podľa hlásení L115

Rok 2015	ha	EUR
Poškodenie mladé	619,53	123 575,9
Zničenie mladé	116,05	284 139
Poškodenie staršie	239,99	315 460,3
Zničenie staršie	15,31	103 189,6
Spolu	990,87	826 364,7

Škody podľa PSL

Zisťovanie informácií o lesných pozemkoch vrátane stavu a vývoja lesných porastov sa vykonáva každoročne na jednej desatine územia lesov Slovenska (asi 200 tis. ha) v rámci vyhotovenia programov starostlivosti o lesy (PSL). Údaje sú zisťované a uložené v databázach podľa dátového štandardu informačného systému lesného hospodárstva – trieda LHP. V rámci širokého spektra údajov sú zisťované aj údaje o škodlivých činiteľoch na lesných porastoch. Tieto údaje sa zisťujú priamo v teréne pri opise porastu, kde pre každú drevinu je stanovený najdôležitejší škodlivý činiteľ, a to nielen vo vzťahu k poškodeniu porastu, ale aj vo väzbe na potrebné obranné alebo preventívne opatrenia pri plánovaní lesníckej činnosti. Okrem informácie o druhu najdôležitejšieho škodlivého činiteľa, resp. agregovanej skupine škodlivých činiteľov sa zisťujú údaje o rozsahu poškodenia – v percentách z počtu stromov (reprezentatívne štatistické metódy) a priemernej intenzite poškodenia jednotlivých stromov v percentách v závislosti od vonkajších viditeľných zna-

kov poškodenia stromov. K sledovaným a hodnoteným skupinám škodlivých činiteľov patrí aj zver, pričom samostatne sa sleduje odhryz zverou, obhryz zverou a ostatné škody zverou.

Metodika výpočtu:

Vstupné údaje – výmera porastu (ha), zakmenenie porastu, zastúpenie drevin (v %), druh škodlivého činiteľa a jeho rozsah (v %).

Redukovaná plocha poškodenia škodlivým činiteľom je súčinom výmery porastu, jeho zakmenenia, zastúpenia drevin a rozsahu poškodenia.

Ako je možné pozorovať v tabuľke 5, škody zverou evidované pri obnove programov starostlivosti o les sa pohybujú v rozmedzí 32 tisíc až 38 tis. ha v jednom roku. Vzhľadom na skutočnosť, že programy starostlivosti o les sa v jednom roku vypracúvajú na asi 10 % rozlohy lesov Slovenska, je to veľmi vysoké číslo.

Tabuľka 5. Hektárová výmera porastov poškodených zverou zaznamenaná v jednotlivých rokoch pri obnove PSoL a priemerný vek poškodených porastov

	ha	Priemerný vek
2008	37 814	28
2009	36 962	28
2010	36 380	28
2011	36 293	28
2012	35 560	28
2013	34 942	30
2014	34 610	30
2015	33 758	30
2016	32 378	30
2017	32 439	30

Záver

Škody zverou v lesných porastoch sú dlhodobo diskutovanou témou. V lesníckej prevádzke sa stále vo väčšej miere hovorí o zvyšovaní týchto škôd a o problémoch ktoré spôsobujú pri zakladaní a výchove lesných porastov. Napriek tomu sú škody vykazované v lesnej hospodárskej evidencii nízke v porovnaní so škodami uvádzanými pri obnove PSL. Prečo tomu tak je? Dôvodov je viac. Z časti je príčinou aj metodika podľa ktorej sa škody vykazujú. Tým že sa neeviduje malé poškodenie porastov v jednom roku, a toto poškodenie sa opakuje v malom množstve každý rok, za pár rokov môže byť poškodený každý strom v poraste ale takáto škoda nebola ani raz zaznamenaná. Nezanedbateľným dôvodom je však aj neochota samotných lesníkov škody zverou vykazovať. A nad týmto je potrebné sa zamyslieť, diskutovať a skúsiť napraviť nedostatky v evidencii škôd spôsobovaných zverou v lesoch, pretože v opačnom prípade bude len veľmi ťažké objektívne zdôvodniť, prečo voľne žijúcu zver považujeme za významného škodlivého činiteľa v lesoch Slovenska.

Podakovanie

Tento článok vznikol vďaka podpore z projektu Výskum a vývoj pre inovácie a podporu konkurencieschopnosti lesníckeho sektora, financovaného z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301) a z Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-14-0567, APVV-15-0531, APVV-15-0348, APVV-16-0031 a projektu „Výskum a vývoj na podporu konkurencieschopnosti slovenského lesníctva - SLOV-LES“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301).

Použitá literatúra

Findo, S., 2006: Škody spôsobené zverou na lesných porastoch v SR v rokoch 1995 – 2005. In: Kunca, A. (ed.): Aktuálne problémy v ochrane lesa 2006, Zborník referátov z medzinárodného seminára konaného 6. – 27. 4. 2006 v Banskej Štiavnici, Zvolen, NLC, s. 123–128.

Findo, S., Petráš, R., 2011: Ochrana lesa proti škodám zverou. Zvolen, NLC – LVU Zvolen, 284 s.

- Gábriš, R., Mokry, J., 2013: Zopár úvah o škodách zverou na lesných porastoch. In: Kunca, A. (ed.): Aktuálne problémy v ochrane lesa 2013, Zborník referátov z 22. medzinárodnej konferencie konanej 25. – 26. 4. 2013 v Kongresovom centre Kúpeľov Nový Smokovec, Zvolen, NLC, s. 57–64.
- Gubka, A., Kunca, A., Kaštier, P. 2018: Škody zverou podľa hlásení v lesnej hospodárskej evidencii v rokoch 2012 – 2017. In: Gubka, A. (ed.): Ochrana lesa pred škodami zverou a ostatnými škodlivými činiteľmi, Zborník z odborného seminára, 27. 4. 2018 v Banskej Štiavnici, Zvolen, NLC, s. 11–14.
- Kaštier, P., 2016: Škody spôsobované raticovou zverou na lese. In: Kunca, A. (ed.): Aktuálne problémy v ochrane lesa 2016, Zborník referátov z 25. medzinárodnej konferencie konanej 21. – 22. 1. 2016 v Kongresovom centre Kúpeľov Nový Smokovec, Zvolen, NLC, s. 30–33.
- Vyhľadávka Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky č. 297/2011 Z. z. o lesnej hospodárskej evidencii.
-

Ing. Andrej Gubka, PhD., Ing. Milan Machanský, Bc. Katarína Baková, Ing. Miriam Maľová, PhD., Ing. Andrej Kunca, PhD.

Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen, Lesnícka ochranná služba,
Lesnícka 11, 969 23 Banská Štiavnica, e-mail: gubka@nlcsk.org